

ВПЛИВ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 2(18), с. 248–252

Досліджується стан політичної культури сучасної української молоді та аналізується рівень впливу на неї популярної масової культури. На основі дослідження пропонуються доцільні, на думку автора, рекомендації щодо подолання ситуації, яка склалась у сучасному українському суспільстві стосовно політичної культури молоді.

Як відомо, висока політична культура є необхідною передумовою справжньої демократизації держави, реальної широкої участі населення у процесах організації суспільства і системи влади в ньому, побудови громадянського суспільства, формування політичної нації. Особливості політичної культури зумовлюються історичними, економічними, соціальними, національними, релігійними, ментальними, психологічними чинниками, а її стан істотно впливає на формування і функціонування всієї політичної системи, багато в чому визначає перспективи суспільного розвитку [10, 117].

Сучасний аналіз політичної культури та її сутності зроблений у працях Амеліна М., Арнольдова А., Блінова М., Ожегова М., Шерегі Ф., Демідова А., Міграняна А., у колективних працях. Співвідношення культури і політики та духовних засад політичної культури досліджували Баталов Є., Владікова Ю., Гаджиева К., Гозман Л., Давидович В., Жданов Ю., Ірхін Ю., Решетніков В., Шестопал О., Чередниченко А. В українській політології різні аспекти питання політичної культури досліджували Андрущенко В., Бабкін В., Бабкіна О., Бебик В., Гайворнюк Н., Горбатенко В., Кремень В., Кресіна І., Лісовий В., Лузан О., Мигович І., Михальченко М., Нагорна О., Потульніцький В., Ребкало В., Римаренко Ю., Рудич Ф., Рябов С., Табачковський В., Шульга М. та ін. Молодіжний аспект політичної культури розглядали Бебик В., Боровик В., Головатий М., Драговець В., Капіцин В., Красов Є., Комаров Є., Корнієвський О., Ребкало В., Рябік В., Шерега Ф., Щегорцов В., Якушик В. та інші дослідники.

При цьому праць, в яких аналізуються питання політичної культури молоді, недостатньо. Зазначена проблема висвітлюється у збірниках доповідей науково-практичних конференцій та досліджується в деяких кандидатських дисертаціях. Водночас ступінь дослідження політичної культури ще не є достатнім і потребує подальшого аналізу, зокрема мало враховується специфіка молоді як носія політичної субкультури в сучасних умовах розбудови демократичної держави, недооцінюється сила впливу масової популярної культури на політичну свідомість і політичну культуру молодих людей.

Встановлено, що популярна культура впливає на формування і розвиток політичної культури сучасної української молоді. Спробуємо дослідити специфіку стану і розвиток політичної культури сучасної молоді в процесі модернізації українського суспільства, з'ясувати рівень впливу популярної культури на формування політичних знань, цінностей, вмінь, навичок політичної участі у сучасних студентів в умовах суспільно-політичної трансформації Української держави.

Соціально-політичні процеси в українському суспільстві стимулюють підвищення інтересу до таких політичних понять, як "символи" і "цінності", які можуть сприяти пошуку нових орієнтирів у процесі реформування найважливіших сфер суспільного життя.

У широкому розумінні політична культура є своєрідною сферою суспільної культури, тісно пов'язаною з політикою. Засвоєння її норм відбувається також за допомогою популярної культури, яка відіграє важливу роль у входженні лю-

дини в політику. Отже, спочатку з'ясуємо, що ми розуміємо під поняттями “політична культура” і “популярна культура”.

Категорія політичної культури стоїть окремо в нематеріальній культурі. Її визначення так чи інакше спрямоване на вивчення контексту політики, змісту політичного життя. Однак узагальнено політична культура є одним з видів культури, а це означає, що вона має її загальнозначущі ознаки. Визначення політичної культури Г. Алмонда і Г. Пауелла вважається класичним у політичній науці: “Політична культура — це зразки індивідуальних позицій та орієнтацій щодо політики учасників певної політичної системи. Це суб'єктивна сфера, що утворює підстави політичних дій і надає їм значення” [9, 588]. Американський соціолог і політолог Р. Мерельман наголошує на тому, що культура складається із символів, які мотивують політичну дію. Тут особливо важливим є те, що в розширеному розумінні культури як “колективних уявлень” Р. Мерельман припускає *розуміння популярної культури як форми політичної культури* [7, 76].

Виокремлення популярної культури в контексті політичної змушує замислитися над її змістом. В останні десятиліття багато вчених пишуть про появу нового типу культури — своєрідного симбіозу її традиційного і масового типів. Цей симбіоз має різні назви: “проміжна”, “третя”, “популярна” та ін. У світовій практиці дослідження масової або популярної культури виокремлюють в особливу галузь наукової діяльності (culture studies), в якій поєднуються зусилля філософів, політологів, соціологів, мистецтвознавців, психологів, журналістів, музикантів, режисерів, менеджерів у сфері культури.

Популярною культурою називають ту галузь культури, яку приймає і розуміє більшість населення в будь-яку історико-культурну епоху. Американські дослідники Ч. Мукерджи і М. Шадсон запропонували визначення, що стало загальновизнаним. На їхню думку, популярна культура охоплює різні вірування (beliefs) і види практичної діяльності, а також культурні об'єкти, що використовуються широкими верствами населення. Таке розуміння охоплює як фольклорні форми, вкорінені в локальні традиції, так і культурну продукцію, що створюється за участю державних, національних, міжнародних комерційних центрів [7, 77].

На думку М. Белла, популярна культура — це культура масового попиту. Твір стає популярним, якщо він створений так, аби відповідати житте-

вому досвіду і системі цінностей більшості. Йому надано форми, які дають змогу більшості людей мати до нього легкий доступ, а його розуміння або трактування не потребує особливих знань чи підготовки.

Поняття популярної культури перебуває в одному ряду з масовою. Масова культура — це продукт розвитку цивілізації, а в цій якості вона охоплює собою і популярну культуру. Вважається, що популярна і масова культури є джерелом дешевого і загальнодоступного задоволення для масової публіки, котра прагне задовольняти потреби, сформовані в результаті урбанізації і руйнування дрібних спільнот. Отже, термін “популярна культура” вказує на адресата, якому призначені нові види художньої, соціокультурної практики, що виникають на порозі ХХІ ст.; у ній велику роль відіграє зображення, візуальний образ.

Політична і популярна культури мають низку спільних ознак:

1. Політична, і популярна культура формується під впливом історичних, національних, соціальних, економічних факторів у тому чи іншому суспільстві. Вони характеризують особливий тип орієнтацій суб'єктів на політику. При цьому найбільш значущі події культурного життя, що привертають увагу мільйонів людей, неминуче набувають політичного забарвлення та активно використовуються й інтерпретуються різними політичними силами. Наприклад, перемога української співачки Руслани на “Євробаченні-2004” викликала в широких масах населення почуття гордості за Україну.
2. Популярна і політична культури виконують спільні функції в суспільстві, найважливішою серед яких є соціалізуюча.

Але, відбиваючись у масовій свідомості, популярна культура по-своєму віддзеркалює реальність, доносячи її до широких мас, які не дуже розуміються на тонкощах політичного життя. Популярна культура сприяє формуванню політичної. Найочевидніше це віддзеркалено в українській рекламі, політичних новинах. Формуючи ті чи інші політичні погляди, реклама, новини, шоу-бізнес, туризм, бульварні романи, обряди й свята у вигляді кліше відтворюються в політичній культурі суспільства. Це, з одного боку, дає масам можливість легше сприймати складні політичні процеси, а з іншого — відвертає людей від високопрофесійної культури, збіднюючи їхню самосвідомість, підносячи їм сурогат культурних цінностей у формі примітивізму. Таким чином,

стан загальної політичної культури українського суспільства відображає складність трансформаційних процесів в Україні.

При цьому зазначимо, що політична культура не тільки віддзеркалює складності та суперечності перехідного періоду, а й сама суттєво впливає на хід соціально-економічних і політичних перетворень, функціонування всієї політичної системи. У таких умовах молодь України перебуває на етапі зміни ідейних і моральних орієнтирів. До того ж сьогодні ще спостерігається спрощене уявлення громадян про політичне виховання, політичну соціалізацію як однобічно зорієнтовані процеси, де молодь грає роль пасивного об'єкта, а не активної сили, спроможної не тільки відтворювати суспільно-політичні відносини, а й виявляти політичну активність та інновації.

На сучасному етапі розвитку демократичної держави важливим чинником є організація системи цілеспрямованої політичної соціалізації молоді, оскільки в нашому суспільстві вона має переважно стихійний характер. Процес політичної соціалізації сучасної молоді відбувається в умовах складної обстановки, яка зумовлена, з одного боку, переходом до ринкових відносин, серйозними змінами в політичній системі, а з іншого — кризою всіх сфер життя. Політична соціалізація сучасної української молоді здійснюється за допомогою таких основних агентів, як держава, родина, вища школа, найближче оточення: друзі (однолітки), громадсько-політичні молодіжні організації, політичні партії, засоби масової інформації. Викликає занепокоєння той факт, що інформацію про політичне життя країни молодь отримує переважно через засоби масової інформації (як свідчать результати досліджень, 87 % молоді визначили засоби масової інформації агентами політичної соціалізації). Такий стан речей робить ЗМІ практично монополістами у сфері формування політичної свідомості та політичної культури. Особливо чутливою до такого досить потужного впливу виявляється молодь, що зумовлюється відсутністю у неї власного життєвого досвіду, несформованістю чітко визначених цінностей, принципів і пріоритетів у житті, досить низьким рівнем загальної культури. Внаслідок цього політична культура переважної більшості нашої молоді характеризується низкою негативних рис:

- суб'єктивна розмитість, невизначеність орієнтирів та ідеалів, як загальнолюдських, так і політичних;
- соціально-політична відчуженість (апатія, відсутність політичних переконань, форму-

вання позиції “стороннього спостерігача”, майже відсутність політичних установок), міжгенераційне відчуження (неприйняття “батьківських” цінностей, включаючи історію власної держави), культурне відчуження (агресія субкультур — відрив частини молодого покоління від культурної спадщини нації);

- розважально-рекреативна спрямованість вільного часу; домінування споживацьких орієнтацій; поверхневе закріплення культурної інформації у свідомості молодих людей;
- низький рівень індивідуалізації та розпізнання культурних цінностей;
- недостатній рівень національної самоідентифікації, що сприяє легкому засвоєнню в молодіжній свідомості установок популярної культури.

Оскільки в Україні держава практично відсторонилася від участі в процесі політичної соціалізації населення, зокрема молоді, виник певний ідеологічний вакуум, який швидко заповнюється цінностями та ідеями, що масово нав'язуються західною популярною культурою. У нашому суспільстві відсутня чітка система виховної роботи, не визначені цінності та ідеали, за допомогою яких треба виховувати сучасну молодь в умовах реальної багатопартійності та ідеологічного плюралізму.

Наслідком неконтрольованого впливу популярної культури на свідомість молоді також є невисокий рівень її правових знань, поверхові знання про політику. У переважній частині молоді спостерігається система неусталених орієнтацій щодо політичної системи загалом та її окремих політичних інститутів. Політичні орієнтації та оцінки більшості молодих людей будуються на емоційній основі, а не раціонально, усвідомлено, і характеризуються мінливістю та нестійкістю. Вибір та оцінку політичних партій молоді робить переважно наосліп (за назвою, орієнтуючись на повідомлення ЗМІ, рекламу), остаточно не усвідомлюючи політичну та ідеологічну орієнтацію політичних партій і блоків.

Не претендуючи на всебічне охоплення досить складного та багатогранного питання, що тут розглядається, спробуємо проаналізувати стан політичної культури сучасної молоді в Україні і визначити рівень впливу на неї популярної масової культури. На підставі проведеного дослідження пропонуємо деякі доцільні рекомендації щодо виправлення ситуації, що склалася.

1. За сучасних умов необхідно сформувати таку систему політичної соціалізації молоді, яка не тільки забезпечувала б їй мотивацію до активності та створювала умови й можливості для участі в політичному житті, а й одночасно забезпечувала б молодь необхідним обсягом знань і навичок практичної діяльності, формуючи при цьому у неї здатність до розуміння політичної дійсності та самовизначення в ній на підставі адекватного ставлення до політичних реалій [6].
2. Необхідно розробити і прийняти державну програму розвитку політичної науки та освіти в Україні як одного з найважливіших агентів політичної соціалізації молоді.
3. Слід обмежити неконтрольований вплив популярної масової культури на свідомість молодих людей, натомість сформулювати національну ідею, адаптувати її до сучасних умов і популяризувати її у молодіжних колах.
4. Потрібно спрямувати організаційні зусилля громадських організацій і політичних партій на вдосконалення механізмів самоуправління в молодіжному середовищі, підвищення політичної активності молоді, вирішення нагальних молодіжних проблем. Працювати з молоддю необхідно лише під час виборчих кампаній, треба зробити молодь постійним активним учасником політичних процесів, рівноправним партнером у політичному житті.
5. Необхідно постійно обговорювати (у формі круглих столів, семінарів, громадських слухань, конференцій, дискусійних клубів та ін.) проблеми підвищення політичної ак-

тивності молоді та пошуку шляхів їх вирішення [4, 180].

6. Потрібно вдосконалити систему та координацію роботи з підготовки кадрів для молодіжних громадських організацій і політичних партій.

Література

1. Бебик В. Політологія для політика і громадянина: Моногр. — К.: МАУП, 2003. — 424 с.
2. Бебик В., Головатий М., Ребкало В. Політична культура сучасної молоді. — К., 1996.
3. Гаджиев К., Гудименко Д. Политическая культура: теория и национальные модели. — М., 1994.
4. Зростання політичної активності молоді як суттєвий чинник вдосконалення партійної системи: Матеріали круглого столу // Політ. менеджмент. — 2006. — № 6. — С. 178–181.
5. Нагорний В. Сутнісні проблеми політичної культури України // Політ. менеджмент. — 2006. — № 5. — С. 83–94.
6. Остапенко М. А. Політична соціалізація студентської молоді в Україні (стислий огляд) // Нова політика. — 1999. — № 6. — С. 61–63.
7. Півнева Л. Політична і популярна культури як предмет політологічного аналізу // Політ. менеджмент. — 2006. — № 6. — С. 74–81.
8. Політологічний енциклопедичний словник / Упоряд. В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. — 2-ге вид., допов. і переробл. — К.: Генеза, 2004. — 736 с.
9. Політологічний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого, О. В. Антонюка. — К.: МАУП, 2005. — 792 с.
10. Хилько М. Політична культура населення України: аналіз розвитку громадянських якостей // Політ. менеджмент. — 2007. — № 1. — С. 115–126.

Зроблена спроба проаналізувати стан політичної культури сучасної молоді та визначити рівень впливу на неї популярної культури. Встановлено специфіку і своєрідність політичної культури сучасної молоді та визначено її зумовленість різноманітними чинниками та ЗМІ як основним носієм цінностей, принципів та ідей популярної масової культури. Показано специфіку політичної соціалізації сучасної української молоді, запропоновано шляхи виходу із ситуації, що склалась у сучасному українському суспільстві стосовно політичної культури молоді.

Осуществлена попытка проанализировать состояние политической культуры современной молодежи и определить уровень влияния на нее популярной культуры. Выявлена специфика и своеобразие политической культуры современной молодежи и определена ее обусловленность разнообразными факторами и СМИ как основным носителем ценностей, принципов и идей популярной массовой культуры. Показана специфика политической социализации современной украинской молодежи, предложены пути выхода из ситуации, которая сложилась в современном украинском обществе относительно политической культуры молодежи.

In this article is done an attempt to analyse the state of political culture of modern youth and define the level of influence on it of popular culture. A specific and originality of political culture of modern youth and certainly his conditionality is set by various factors and MASS-MEDIA, as by the basic transmitter of values, principles and ideas of popular mass culture. The specific of political socialization of modern Ukrainian youth is shown, are offered the ways of overcoming the situation which folded in modern Ukrainian society in relation to the political culture of young people.

Надійшла 18 березня 2008 р.